

KONKURSSIPESÄN KIRJANPITO KÄYTÄNNÖSSÄ

Tanja Hietikko

Opinnäytetyö
Toukokuu 2013
Liiketalouden ko

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

TANJA HIETIKKO:

Konkurssipesän kirjanpito käytännössä

Opinnäytetyö 42 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Toukokuu 2013

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutustua konkurssipesän kirjanpidon sääntelyyn ja käytännön toteutustapoihin, jonka jälkeen työssä luodaan käytännönläheinen ohjeistus konkurssipesän kirjanpidon laatimiseen. Käytännön ohjeistuksen tarkoituksena on selkeyttää ja tehostaa tätä konkurssipesänhoitoon liittyvää työvaihetta.

Työssä on kuvattu ensin konkurssimenettelyä ja pesänhoitajaa yleisesti, jonka jälkeen on siirrytty kuvaamaan konkurssimenettelyn kulkua. Konkurssimenettelyn pääpiirteittäinen kulku on tärkeää tuntea, jotta voi ymmärtää konkurssipesän kirjanpitoon liittyviä käytäntöjä. Yleisen kuvauksen jälkeen on käsitelty konkurssipesän kirjanpitoon liittyvää sääntelyä, ja viimeisessä osiossa on annettu käytännön ohjeistusta tilikartan valintaan, kirjauksiin ja kirjanpidon perusteella esitettävään tilityslaskelmaan.

Konkurssipesän kirjanpidon sääntelyyn perehdyttiin tutustumalla konkurssilakiin, sitä koskevaan hallituksen esitykseen sekä konkurssiain neuvottelukunnan suositukseen. Käytännön toteutustapoja selvitettiin kahden asiantuntijahaastattelun avulla ja osaltaan apuna on ollut myös oma työkokemus pesänhoitajan assistenttina.

Konkurssipesän kirjanpitoa on käsitelty liiketoimintaa harjoittamattoman konkurssipesän näkökulmasta. Tarkastelu on rajattu vain liiketoimintaa harjoittamattomaan konkurssipesään, koska liiketoimintaa harjoittavan konkurssipesän kirjanpitoon sovelletaan konkurssilain sijasta kirjanpitolakia, ja käytännössä kirjanpito tällöin hyvin usein ulkoistettaisiin tilitoimistolle.

Tämän työn viimeisessä osiossa oleva käytännön ohjeistus soveltuu sekä taulukkolaskentaohjelmalla että kirjanpito-ohjelmalla toteutettavaan konkurssipesän kirjanpitoon. Ohjeistus on laadittu siten, että sen avulla liiketoimintaa harjoittamattoman pienen tai keskisuuren konkurssipesän kirjanpidon laatiminen onnistuu vaikka tekijällä ei muuten kirjanpidon tuntemusta olisi.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Business Administration

TANJA HIETIKKO:
Bankruptcy Estate Accounting in Practice

Bachelor's thesis 42 pages, appendices 3 pages
May 2013

The main purpose of this thesis is to become familiar with the regulations and practices of bankruptcy estate accounting, and after that draw up practical instructions for carrying out bankruptcy estate accounting. The purpose of the practical instructions is to simplify and make more efficient the task of taking care of bankruptcy estate accounting.

In the first part of this thesis I have described the bankruptcy procedure and functions of the bankruptcy estate trustee in general, after which I moved on to describe how the bankruptcy procedure is carried out. It is important to know the main characteristics of the bankruptcy proceedings, in order to be able to understand the practices connected to bankruptcy estate accounting. Following the general description, the regulations applicable to bankruptcy estate accounting are dealt with and in the last part; practical instructions are given with respect to the choice of accounting scheme, based on the entry and book keeping, accounting computation.

The rules of bankruptcy estate accounting were investigated by getting to know the law on bankruptcy, the pertinent government proposals as well as the suggestions of the advisory board on bankruptcy matters. The actual practices used have been confirmed through interviewing two experts in this matter and also my own work experience as a bankruptcy estate trustee's assistant has been helpful.

Bankruptcy estate accounting is handled from the perspective of non-commercially practiced bankruptcy estate accounting. The examination is limited only to non-commercial bankruptcy, because with respect to commercially practiced bankruptcy estate accounting, the Accounting Act is applicable instead of bankruptcy law, furthermore accounting in these cases is often outsourced to accounting firms.

The practical instructions that are in the last part of this thesis are compatible with bankruptcy estate accounting which is performed both with the use of a spreadsheet as well as that performed with the use of an accounting program. The instructions are made in such a way that non-commercially practiced small or medium sized bankruptcy estate accounting can be successful even if the person carrying out such accounting procedures does not have any other knowledge of accounting.

Key words: bankruptcy, bankruptcy estate accounting

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Työn tavoite ja taustaa	6
1.2	Tutkimusmenetelmä.....	7
2	Konkurssi.....	8
2.1	Yleistä	8
2.2	Konkurssikelpoisuudesta	8
2.3	Asettamisen edellytykset	9
2.4	Pesänhoitaja	9
2.5	Konkurssin oikeusvaikutuksista	10
2.6	Konkurssimenettelyn vaiheet.....	11
2.6.1	Pesän haltuunotto	11
2.6.2	Varallisuusselvittely.....	13
2.6.3	Velkaselvittely.....	16
2.6.4	Loppuvaihe.....	17
2.7	Erietyiset konkurssimenettelyt (raukeaminen ja julkisselvitys)	18
3	Konkurssipesän kirjanpito	20
3.1	Konkurssipesän ja muun kirjanpitovelvollisen kirjanpidon erot	20
3.2	Sääntely.....	20
3.3	Velallisen kirjanpito.....	21
4	Konkurssipesän kirjanpidon käytännön toteutus.....	23
4.1	Tilikartta.....	23
4.2	Kirjaukset ja tositteet	25
4.2.1	Tulotilit.....	26
4.2.2	Menotilit.....	30
4.3	Lopputilitys	34
4.4	Raukeavat konkurssipesät.....	36
4.5	Yhteenvedo	37
	LÄHTEET.....	38
	LIITTEET	40
	Liite 1. Haastattelukysymykset	40
	Liite 2. Konkurssiainain neuvottelukunnan suositus 10/2004, Liite 1	41

LYHENTEET JA TERMIT

KonkL	konkurssilaki 20.2.2004/120
TakSL	laki takaisinsaannista konkurssipesään 26.4.1991/758
KKO	korkein oikeus
HE	hallituksen esitys
ALVL	arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501
PTL	palkkaturvalaki 27.11.1998/866
KPL	kirjanpitolaki 30.12.1997/1336

1 JOHDANTO

1.1 Työn tavoite ja taustaa

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata konkurssipesän kirjanpitoon liittyviä säännöksiä, ohjeita ja toimintatapoja, ja niiden pohjalta luoda käytännön ohjeet konkurssipesän kirjanpidon laatimiseen. Työssä käsitellään konkurssipesän kirjanpitoa ja muuta hallintoa liiketoimintaa harjoittamattoman konkurssipesän kannalta. Tarkastelu on rajattu vain liiketoimintaa harjoittamattomaan konkurssipesään, koska käytännössä liiketoimintaa harjoittavan konkurssipesän kirjanpito hyvin usein ulkoistettaisiin tilitoimistolle. Rajaus on perusteltu myös, koska konkurssiin ajautuneet yhtiöt ovat varsin usein pieniä ja keskisuuria yrityksiä, joiden liiketoimintaa ei ole tarkoituksenmukaista jatkaa konkurssin alettua.

Konkurssipesän kirjanpidon järjestäminen kuuluu pesänhoitajan tehtäviin. Konkurssipesien rahaliikenne hoidetaan konkurssipesälle avattavan tilin kautta, josta tilistä on pidettävä asianmukaista kirjanpitoa. Konkurssipesän tilin kirjanpidon tarkoituksena on selventää tilillä tapahtunutta rahaliikennettä ja mahdollistaa pesänhoitajan suorittamien toimien seuraaminen. Edellisten lisäksi konkurssipesän kirjanpidon rooli on merkittävä myös konkurssilain 14 luvun 11 §:n¹ mukaisten pesänhoitajan tiedonantovelvollisuuksien täyttämässä.

Käytännössä konkurssipesän kirjanpidon laatiminen kuuluu pesänhoitajan assistentin työnkuvaan ja vaatii kirjanpidon tuntemusta. Tämän vuoksi assistentilla tulisi olla valmius konkurssipesän kirjanpidon laatimiseen, mutta käytännössä kirjanpito-opetus ei kuulu jokaiseen koulutukseen, jonka kautta pesänhoitajan assistentiksi voi päätyä. Edellä mainituista lähtökohdista opinnäytetyön tarkoituksena on laatia käytännönläheinen ja selkeä ohjeistus konkurssipesän kirjanpidon laatimiseen. Käytännön työskentelyä helpottavan ohjeen tarkoituksena on lisäksi parantaa tämän pesänhoitoon liittyvän työvaiheen tehokkuutta.

Opinnäytetyön alussa on määritelty konkurssin käsite sekä kuvattu konkurssimenettelyn kulkua ja pesänhoitajan tehtäviä. Pesänhoitajan rooli konkurssipesän hoidossa on mer-

¹ Pesänhoitajan velvollisuutena on laatia velkojille selonteko konkurssipesän hallinnosta vuosittain konkurssin alkamiskuukautta vastaavan kuukauden loppuun mennessä tai useammin, mikäli velkojainkokous on näin päättänyt.

kittävä ja samasta syystä pesänhoitajan tehtäviä on pyritty kuvaamaan selkeästi ja johdonmukaisesti. Konkurssimenettelyn ja pesänhoitajan tehtävien kuvaus on melko laaja, sillä menettelyn tunteminen on konkurssipesän kirjanpitoon liittyvien aiheiden ymmärtämisen kannalta välttämätöntä.

Työssä tarkastellaan aluksi konkurssin käsitettä ja konkurssimenettelyn vaihteita lähinnä pesänhoitajan tehtävien kannalta. Menettelyn kuvauksen jälkeen siirrytään konkurssipesän kirjanpidon kuvaukseen ensin perehtymällä sen sääntelyyn ja lopuksi käytännön toteutukseen. Käytännön toteutusta koskevassa osassa käydään läpi muun muassa käytettävää tilikarttaa, yleisimpiä tulo- ja menotilien kirjauksia ja niiden tositteita sekä annetaan esimerkki esitettävästä lopputilityksestä.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Työn teoriaosuus pohjautuu sekä lakiin että oikeuskirjallisuuteen ja erityisviranomaisen kuten konkurssiasiamiehen toimiston antamiin suosituksiin.

Käytännön osuuden laatimiseksi on haastateltu kahta konkurssipesien kirjanpidosta kokemusta omaavaa ammattilaista ja apuna on ollut myös oma työkokemus pesänhoitajan assistenttina työskentelystä. Haastateltavina ovat olleet talouspäälikkö Eila Grönlund Asianajotoimisto Merilampi Oy:stä sekä asianajosihteeri Tarja Ollila Asianajotoimisto Romo & Ilonen Oy:stä. Haastattelut on toteutettu 4.4.2013 ja esitetyt haastattelukysymykset ovat lueteltuna tämän työn liitteessä 1.

Haastattelut on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkeihin kuuluvat tietojen keruu haastateltavilta avointen kysymysten avulla ja tutkimuksen keskittyminen pieneen määrään tapauksia. Tapauksia pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti ja aineiston tieteellisyyden kriteeri on määrän sijasta aineiston laatu.² Kahden asiantuntijahaastattelun avulla työhön on saatu näkökulmia ja huomioita konkurssipesän kirjanpidosta ja sen toteuttamistavoista erilaisissa konkurssipesissä.

² Eskola, Suoranta 2000, s.18

2 Konkurssi

2.1 Yleistä

Konkurssi on maksukyvyttömyysmenettely, jossa velallisen omaisuus realisoidaan ja käytetään konkurssisaatavien maksuun. Konkurssimenettely koskee kaikkia velallisen velkoja.³ Konkurssin tarkoituksen toteuttamiseksi velallisen omaisuus siirtyy velkojien määräysvaltaan konkurssin alkaessa. Konkurssipesän hallintoa sekä velallisen omaisuuden hoitoa ja myyntiä varten tuomioistuin määrää kuhunkin konkurssipesään pesänhoitajan.⁴ Tilastokeskuksen mukaan tammi-marraskuussa vuonna 2012 pantiin vireille 2779 konkurssia ja konkurssien määrä kasvoi eniten teollisuuden päätoimialalla⁵.

2.2 Konkurssikelpoisuudesta

Konkurssilain 1 luvun 3 §:n mukaan konkurssikelpoisia ovat luonnollinen henkilö, yhteisö, säätiö sekä muu oikeushenkilö. Edellä mainittujen lisäksi konkurssiin voidaan asettaa myös kuolinpesä ja konkurssipesä. Suomen oikeudessa konkurssikelpoisuutta voidaan pitää kansainvälisesti tarkasteltuna laajana. Vaikka yksittäistä velallisryhmää ei ole lähtökohtaisesti jätetty konkurssin ulkopuolelle, ja sillä, onko velallinen liiketoiminnan harjoittaja, ei ole merkitystä, käytännössä suomalaiseen konkurssiin ohjautuu toimintansa kannattamattomina lopettaneita yrityksiä tai entisiä liikkeenharjoittajia.⁶

Vaikka konkurssikelpoisuus muuten on laaja, konkurssikelpoisia eivät kuitenkaan ole julkisoikeudelliset oikeushenkilöt, joista esimerkkeinä valtio, kunta ja seurakunta.⁷ Edellä mainittuja ei voida konkurssilain mukaan asettaa konkurssiin, vaikka laissa määritellyt konkurssin edellytykset täyttyisivät. Tätä kieltoa on perusteltu sillä, että nämä julkisyhteisöt käyttävät julkista valtaa, jolloin niiden asettaminen konkurssiin ei ole tarkoituksenmukaista.⁸

³ KonkL 1:1

⁴ Koulu 2004, s. 2

⁵ SVT: Konkurssit [verkkajulkaisu]. 2012

⁶ Koulu, Lindfors 2010, s. 71

⁷ KonkL 1:3

⁸ Koulu, Lindfors 2004, s. 16

2.3 Asettamisen edellytykset

Konkurssiin asettamisen edellytyksenä on velallisen maksukyvyttömyys. Konkurssilaisessa maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan velallisen kykenemättömyyttä vastata veloistaan muuten kuin tilapäisesti.⁹ Konkurssi ei käynnisty itsestään missään tilanteessa, vaan jonkin osapuolen on aina haettava konkurssia. Konkurssia voi hakea joko itse velallinen tai kuka tahansa hänen velkojistaan.¹⁰

Velallisen itse hakeutuessa konkurssiin, tekee tuomioistuin päätöksen konkurssiin asettamisesta enempää tutkimatta, sillä konkurssin vaikutuksia pidetään niin merkittävänä, ettei velallinen siihen hakeudu ilman painavaa syytä ja taloudellista pakkoa.¹¹

Niin sanotussa velkoja-aloitteisessa konkurssissa velkoja, jolla on velalliselta selvä saatava, tekee konkurssihakemuksen. Konkurssihakemukseen velkojan on liitettävä selvitys saatavastaan, jonka perusteella konkurssia haetaan. Selvällä saatavalla tarkoitetaan saatavia, joiden perusteella velkojalla on oikeus hakea ulosottoa, velallisen myöntämä saatava tai muutoin selvästi perusteltava saatava.¹²

Konkurssilain 2 luvun 2 §:n kohdassa 2 on säädetty konkurssin väärinkäyttämisen kiellosta, jonka mukaan velkojan konkurssihakemus on jätettävä tutkimatta, mikäli velkojan saatava on vähäinen ja konkurssia on siten pidettävä epätarkoituksenmukaisena. Väärinkäyttämisen kiellolla pyritään estämään konkurssimenettelyn käynnistyminen pien-saatavan perusteella. Pienvelkojat ovat oikeuskirjallisuuden mukaan saattaneet käyttää konkurssihakemuksia perimiskeinona olettaessaan, että hakemuksesta pelästynyt velallinen konkurssihakemuksen myötä maksaa saatavansa.¹³

2.4 Pesänhoitaja

Kun tuomioistuin päättää velallisen asettamisesta konkurssiin, päättää se samalla liitännäisratkaisuna pesänhoitajan määräämisestä, josta on säädetty konkursilain 8 luvussa. Pesänhoitajan tehtävään valittu henkilö ei saa olla velalliseen tai velkojaan sellaisessa suhteessa, joka saattaisi vaarantaa hänen riippumattomuutensa tai puolueettomuutensa

⁹ KonkL 2:1

¹⁰ Koulu, Lindfors 2004, s. 19

¹¹ Koulu, Lindfors 2010, s. 72

¹² Koulu, Lindfors 2004, s. 20-21

¹³ Koulu, Lindfors 2004, s. 21

ja valittavalla henkilöllä on oltava tehtävän vaatima kyky, taito ja kokemus¹⁴. Käytännössä pesänhoitajaksi valitaan useimmiten lakimies.¹⁵ Pesänhoitajan tehtävään ei ole erillistä koulutusta, vaan vaadituilla kyvyillä, taidoilla ja kokemuksella tarkoitetaan koulutuksella ja kokemuksella hankittua ammattitaitoa. Edellä mainitun ammattitaidon riittävyttä arvioitaessa on otettava huomioon pesän laatu ja laajuus.¹⁶ Pesän laatua ja laajuutta voidaan tarkastella esimerkiksi pesän rahamääräisen suuruuden ja velallisen toiminnan luonteen perusteella. Koska pesänhoitajan rooli konkurssissa on merkittävä ja juuri pesänhoitajan tehtävänä on konkurssipesän kirjanpidon järjestäminen, tullaan työssä tarkastelemaan konkurssimenettelyn vaiheita juuri pesänhoitajan näkökulmasta.

2.5 Konkurssin oikeusvaikutuksista

Konkurssin alkaessa velallinen menettää määräysoikeutensa konkurssipesään kuuluvas-
ta omaisuudestaan¹⁷ ja määräysvalta siirtyy tällöin velkojakollektiiville ja pesänhoitajal-
le.¹⁸

Konkurssimenettely on niin sanottu yleistäytäntöönpano, jonka seurauksena erityis-
täytäntöönpano, kuten ulosmittaus, estyy. Toisin sanoen konkurssin alettua konkurssi-
pesään kuuluvan omaisuuden ulosmittaus konkurssisaatavan perusteella on kielletty.¹⁹
Edellä mainitusta huolimatta panttivelkoja kuitenkin säilyttää oikeutensa panttiomai-
suuden rahaksimuuttoon.²⁰

Konkurssilain 3 luvun 9 §:n mukaan konkurssi myös eräännyttää kaikki velallisen saa-
tavat, jolloin velkojat saavat mahdollisuuden niiden valvomiseen konkurssissa.

¹⁴ KonkL 8:5

¹⁵ Koulu, Lindfors 2004, s. 22—23

¹⁶ HE 26/2003

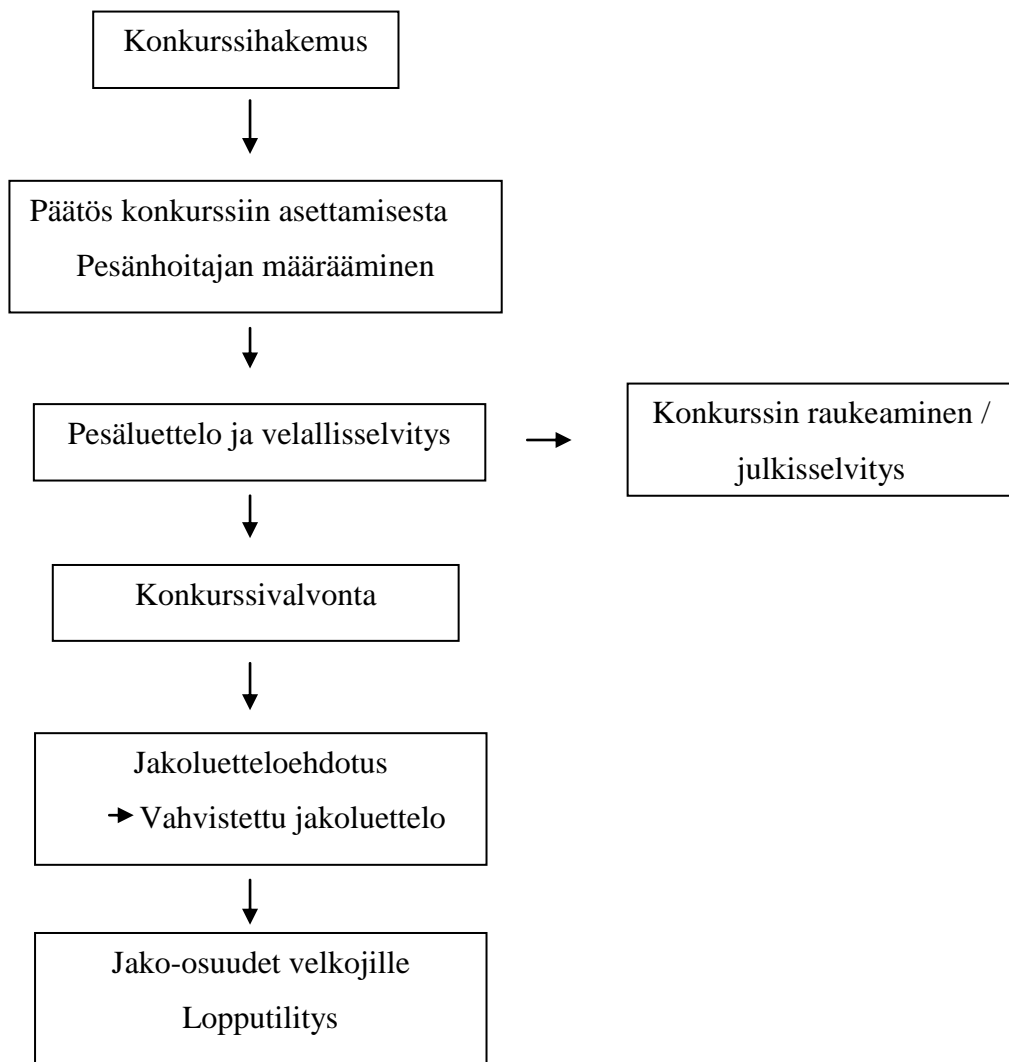
¹⁷ KonkL 3:1

¹⁸ Koulu & Lindfors 2004, s. 23

¹⁹ Koulu & Lindfors 2004, s.23; KonkL 3:5

²⁰ KonkL 17:11

2.6 Konkurssimenettelyn vaiheet

Kuvio 1. Konkurssimenettelyn pääpiirteittäinen kulku

2.6.1 Pesän haltuunotto

Konkurssihakemuksen käsiteltynään käräjäoikeus asettaa yrityksen konkurssiin ja ilmoittaa pesähoitajalle etukäteen asettamisen ajankohdan, jotta tämä voi heti asettamisen jälkeen ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. Toimenpiteisiin on ryhdyttävä jo tuntien sisällä asettamispäätöksestä.²¹ Käräjäoikeuden antaman asettamispäätöksen jälkeen pe-

²¹ Nenonen 2004, s. 67

sänhoitajan on otettava haltuunsa konkurssipesään kuuluva omaisuus mukaan lukien velallisen kirjanpitoaineisto ja muut asiakirjat²².

Konkurssin alkamisen jälkeen pesänhoitajan on pyrittävä olemaan yhteydessä velallisen edustajaan, esimerkiksi konkurssiin asetetun yrityksen toimitusjohtajaan, ja pyrkiä saamaan yleiskuva velallisen tilanteesta. Selvitettäviin perustietoihin kuuluvat muun muassa velallisen toiminnan luonne, yrityksen organisaatio, käytettävissä olevat rahavarat ja pääpiirteittäin omaisuuden laatu ja sijainti. Velallisen edustajalle on myös aiheellista selvittää konkurssimenettelyn käytännön merkitys ja oikeudelliset vaikutukset, joita käsitellään tarkemmin kappaleessa 2.5.²³

Konkurssin alkamisen yhteydessä velalliselta ja tämän edustajilta poistetaan käyttöoikeus yrityksen pankkitileihin, jonka jälkeen velallisen pankkitilit suljetaan ja varat ohjataan konkurssipesälle avattavalle tilille. Konkurssipesän rahaliikenteen tulee kulkea nimenomaan konkurssipesälle avattavan pankkitilin kautta, josta tilistä on myös pidettävä asianmukaista kirjanpitoa.²⁴ Käytännössä ilmoitus konkurssin alkamisesta ja pyyntö sulkea velallisen pankkitilit siten, että vain pesänhoitajalla on oikeus niitä käyttää, lähetetään suurimpiin pankkiryhmiin. Lähetettyjen ilmoitusten perusteella pankit ilmoittavat saatavansa velalliselta ja mahdolliset velallisen pankkitilit tai muut talletukset, jotka kyseessä olevassa pankissa ovat. Kun konkurssipesälle on avattu pankkitili, pyydetään pankkeja siirtämään mahdolliset velallisen tileillä olevat varat konkurssipesälle avatulle tilille.

Muita alkuvaiheessa lähetettäviä ilmoituksia ovat ilmoitukset konkurssin alkamisesta paikalliseen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen, ulosottovirastoon ja velkojille. Edellä mainittuja ilmoituksia velkojille lähetetään velalliselta saatujen tietojen ja esimerkiksi ulosottoselvityksestä ja velallisen kirjanpidosta saatujen tietojen perusteella. Velkojien ilmoitusten perusteella, ilmoitukset ensin tarkastaen, pesänhoitaja merkitsee velkojien saatavat pesäluetteloon. Mikäli konkurssivelallinen on harjoittanut lupaa tai rekisteröintiä vaativaa elinkeinoa, on konkurssin alkamisesta tehtävä ilmoitus myös asianosaiselle elinkeinoviranomaiselle.²⁵

²² KonkL 14:5.1

²³ Nenonen 2004, s. 68

²⁴ Nenonen 2004, s. 68–69

²⁵ Konkurssiain neuvottelukunnan suositus 1/2004

Haltuunoton viimeisenä vaiheena voidaan pitää pesäluettelon ja velallisselvityksen laadintaa. Pesäluettelo ja velallisselvitys on laadittava kahden kuukauden kuluessa konkurssiin asettamisesta. Kun edellä mainitut asiakirjat on laadittu, pesänhoitajan on toimitettava ne velalliselle ja suurimmille velkojille, sekä velallisselvitys lisäksi syyttäjänvirastolle.²⁶ Mikäli pesänhoitaja päätyy esittämään konkurssin raukeamista, pyritään raukeamishakemus tekemään yleensä pesäluettelon ja velallisselvityksen laadinnan jälkeen.

Pesäluettelon tarkoituksena on kuvata velallisen varoja ja velkoja konkurssin alkaessa, ja sen perusteella arvioidaan konkurssin raukeamista, julkisselvitykseen siirtymisen tarvetta ja velkojille kertyvän jako-osuuden määrää²⁷. Pesäluettelo on siis listattu velallisen varat, velkojien saatavat velalliselta ja edellä mainittujen erotus sekä pesänhoitajan arvio konkurssipesän tilasta ja tulevaisuudessa kertyvistä varoista.

Mikäli velallisyhtiöllä on ollut työntekijöitä, pesänhoitajan on konkurssin alettua luetteloitava maksamattomat työsuhdesaatavat osaksi pesäluettelo. Pesänhoitajan on lisäksi yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa selvitettävä, mitkä edellä mainituista työsuhdesaatavista voidaan maksaa palkkaturvana.²⁸

Velallisselvitys on selvitys velallisesta ja tämän toiminnasta ennen konkurssin alkamista. Velallisselvitykseen tulee sisältyä selvitys velallisen omistussuhteista, velallisen kirjanpidon tilasta ja velallisen läheisille maksetuista palkoista ja palkkioista sekä niiden perusteista, mikäli maksetut summat ovat merkittäviä. Edellä mainittujen lisäksi velallisselvityksen vähimmäissisältöön kuuluu pesänhoitajan arviot konkurssin pääasiallisista syistä, konkurssin jatkumiseen ja liiketoimintakiellon määräämiseen liittyvistä seikoista sekä velallisen toiminnan ja tilien tarkastustarpeesta.²⁹

2.6.2 Varallisuusselvittely

Konkurssilain 14 luvun 1 §:n mukaan konkurssipesän selvityksen on tapahduttava tehokkaasti, taloudellisesti ja joutuisasti kenenkään oikeuksia loukkaamatta. Konkurssi-

²⁶ KonkL 9:1, 9:2

²⁷ KonkL 9:1, Nenonen 2004, s. 73–74

²⁸ PTL 13§

²⁹ KonkL 9:2

pesään kuuluu kaikki se omaisuus, joka velallisella on ollut konkurssin alkaessa tai joka saadaan ennen konkurssin päättymistä³⁰. Pesäluetteloon pesänhoitaja pyrkii mahdollisimman kattavasti listaamaan velallisen omaisuuden konkurssin alkamishetkellä. On kuitenkin huomattava, että vaikka pesäluettelosta jäisi puuttumaan jokin omaisuuserä, ei se tarkoita em. varallisuuserän jäämistä konkurssivarallisuuden ulkopuolelle. Vastaavasti mikäli pesäluetteloon on listattu sivulliselle kuuluvaa omaisuutta, ei se pesäluetteloon listaamisen vuoksi muutu konkurssivarallisuudeksi.³¹

Konkurssivarallisuuden selvittämisessä apuna on velallisen kirjanpito. Mikäli velallisen kirjanpito osoittaa velalliselle kuuluvia saatavia, kuten myyntisaamisia, ryhtyy pesänhoitaja niitä perimään.

Velallisen kirjanpidon perusteella voidaan havaita myös mahdolliset takaisinsaantiperusteet. Takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 5 §:n mukaan tehty oikeustoimi peräytyy, mikäli sillä on sopimattomasti suosittu velkojaa muiden velkojien kustannuksella tai siirretty omaisuutta pois velkojien ulottuvilta. Oikeustoimen, esimerkiksi huomattavan maksusuorituksen velkojalle, peräytymisen edellytyksenä on, että oikeustoimi on osaltaan johtanut velallisen maksukyvyttömyyteen tai ylivelkaisuuteen. Lisäksi oikeustoimen peräytyminen edellyttää, että toinen osapuoli on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää velallisen maksukyvyttömyydestä tai ylivelkaisuudesta. Mikäli oikeustoimen toinen osapuoli on ollut velallisen läheinen, katsotaan tämän tienneen edellä mainituista seikoista, ellei toisin osoiteta.³²

Esimerkiksi konkurssipesän varoihin nähden huomattavan velan maksu myöhemmin kuin 3 kuukautta ennen konkurssihakemuksen vireille tuloa voidaan peräyttää takaisinsaantina³³. Oikeustoimen peräytyessä velalliselta saatu omaisuus on palautettava konkurssipesään tai ellei se ole mahdollista, omaisuuden arvo korvattava³⁴. Takaisinsaantia ovat oikeutettuja vaatimaan pesänhoitaja sekä saatavansa valvonut velkoja nostamalla takaisinsaantikanteen tuomioistuimessa³⁵.

³⁰ KonkL 5:1

³¹ Koulu, Lindfors 2004, s. 27

³² TakSL 5§

³³ TakSL 10§

³⁴ TakSL 15§

³⁵ TakSL 23§

Esimerkkinä tilanteesta, jossa takaisinsaanti konkurssipesään on tullut kyseeseen, voidaan mainita korkeimman oikeuden ratkaisu 2009:69. Tapauksessa yhtiö oli ennen konkurssia maksanut velkansa eräälle velkojalle, jonka saatavasta yhtiön läheiset olivat antaneet takauksen. Mainittua maksua ja siitä seurannutta takaajien takausvastuun poistumista pidettiin takaisinsaantilain 1 ja 5 §:n nojalla takaajien suosimisena muiden velkojien kustannuksella. Tämän perusteella takaajat veloitettiin korvaamaan takausvastuunsa arvon konkurssipesälle.

Konkurssivarallisuuden realisointi kuuluu varallisuusselvittelyn vaiheisiin. Konkurssilain 17 luvun 3.1 § mukaan:

” Konkurssipesän omaisuus on muutettava rahaksi pesän kannalta edullisimmalla tavalla niin, että siitä saadaan mahdollisimman hyvä realisointitulokset ”.

Konkurssivarallisuuden realisointiin on monia tapoja, muun muassa vapaa myynti esimerkiksi lehti-ilmoitusten avulla, loppuunmyynti velallisen henkilökunnan suorittamana, konkurssihuutokauppa tai myynti ulosottoteitse. Realisointitapa valikoituu omaisuuden laadun perusteella ja siten, että realisoinnista kertyy mahdollisimman hyvä tulos. Omaisuudesta pyritään siis saamaan mahdollisimman korkea hinta, mutta myös maksu- ja muut kaupan ehdot on huomioitava.³⁶ Omaisuuden oikea myyntihinta on tarvittaessa selvitettävä alan asiantuntijoiden avulla, velallisen asiantuntemusta unohtamatta³⁷. Pesänhoitajan tulee lisäksi harkita, myydäänkö omaisuus erikseen vai kokonaisuutena, sillä liiketoiminnallisen kokonaisuuden myymistä pidetään usein pesälle kannattavana³⁸.

Joissain tapauksissa konkurssipesään voi kuulua panttiomaisuutta, eli omaisuutta, joka on velkojan saatavan vakuutena. Panttiomaisuutta voivat olla esimerkiksi irtain pantti, kiinnitykset kiinteistöön tai yritys kiinnitykset. Pantattu omaisuus kuuluu konkurssipesään samalla tavoin kuin panttaamatonkin omaisuus.³⁹ Lähtökohtaisesti panttiomaisuuden realisoivat panttivelkoja. Konkurssipesä voi realisoida panttiomaisuutta vain pant-

³⁶ Nenonen 2004, s. 103–104, Konkurssiasiain neuvottelukunnan suositus 11/2004

³⁷ Nenonen 2004, s. 108

³⁸ Nenonen 2004, s. 106

³⁹ Nenonen 2004, s. 95

tivelkojan suostumuksella tai tuomioistuimen konkurssilain 17:13⁴⁰ nojalla myöntämällä luvalla. Konkurssilain 17 luvun panttivelkojaa koskevat säännökset eivät kuitenkaan koske sellaista velkojaa, jonka panttioikeus perustuu yrityskiinnitykseen, vaan yrityskiinnityksen kohteena oleva omaisuus realisoidaan konkurssipesän toimesta kuin mikä tahansa muu konkurssipesään kuuluva omaisuus.⁴¹

2.6.3 Velkaselvittely

Konkurssin velkaselvittelyyn sisältyvät konkurssivalvonnat, niiden mahdolliset riitautukset ja suoritukseen oikeuttavien saatavien vahvistaminen. Selvittelyn kohteena ovat niin sanotut konkurssisaatavat, joilla tarkoitetaan sellaisia velalliselta olevia saatavia, joiden peruste on syntynyt ennen konkurssin alkamista.⁴²

Pesäluettelon ja velallisselvityksen valmistuttua, pesänhoitajan on asetettava määräpäivä velkojen konkurssivalvonnoille. Konkurssivalvonnalla tarkoitetaan velkojan konkurssipesälle lähettämää ilmoitusta konkurssisaatavastaan.⁴³ Konkurssilain 12 luvun 1 §:n mukaan velkojalla ”on oikeus valvoa saatavansa ja saada sille suoritus konkurssissa”. Käytännössä kyse kuitenkin on valvontapakosta, sillä ellei velkoja valvo saatavaansa määräajassa, voi hän menettää oikeutensa maksuun. Joissain tapauksissa pesänhoitaja voi huomioida velkojan saatavan viran puolesta ilman velkojan konkurssivalvontaa.⁴⁴

Konkurssivalvontojen perusteella pesänhoitaja laatii jakoluetteloehdotuksen, joka sisältää luettelon kaikista valvotuista saatavista⁴⁵. Jakoluetteloehdotukseen tulee myös maininta pesänhoitajan mahdollisesti riitauttamista saatavista ja riitautuksen syy, kuten saatavan epäselvä peruste⁴⁶. Jakoluetteloehdotus toimitetaan sen valmistuttua velalliselle ja velkojille, joilla on mahdollisuus antaa sitä koskevia lausumia tai riitauttaa luettelossa olevia saatavia. Edellä mainitut lausumat ja mahdolliset riitautukset huomioiden pesänhoitaja laatii jakoluettelon, joka toimitetaan tuomioistuimelle vahvistettavaksi. Vahvis-

⁴⁰ Mikäli omaisuudesta on tehty konkurssipesälle ostotarjous, joka ylittää omaisuuden käyvän huutokaupparvon, eikä panttivelkoja voi osittaa muulla tavoin saatavaa parempaa myyntitulosta, tuomioistuin voi myöntää konkurssipesälle luvan panttiomaisuuden realisointiin.

⁴¹ Nenonen 2004, s. 99–101

⁴² Koulu & Lindfors 2010 (2), s. 75

⁴³ KonkL 12:5

⁴⁴ Koulu & Lindfors 2010 (2), s. 76

⁴⁵ Nenonen 2004, s. 149–151

⁴⁶ Nenonen 2004, s. 153

tetun jakoluettelon perusteella konkurssipesä suorittaa velkojille näille konkurssissa kertyneet jako-osuudet.⁴⁷

Velkaselvittelyvaiheessa jako-osuuksien ennakoita voidaan maksaa velkojille pesänhoitajan päätöksellä, mikäli pesässä on riittävästi varoja. Ennakoiden maksamisella ei saa vaarantaa pesän omaa maksukykyä ja lähtökohtana on, että ennakoita maksetaan etuoikeutetuille saataville, jolloin vähennetään niihin liittyvien korkojen kertymistä. Vähäisten konkurssisaatavien jako-osuuksien maksamista voidaan myös pitää tarkoituksenmukaisena, sillä tällöin velkojien lukumäärän pienentyessä konkurssipesän hallinto yksinkertaistuu ja siitä syntyvät kulut vähenevät.⁴⁸

Konkurssipesän hallinnosta syntyvät kulut ovat niin sanottuja massavelkoja. Massavelloilla tarkoitetaan konkurssipesän velkoja, joiden peruste on syntynyt konkurssin alkamisen jälkeen konkurssihallinnon tekemien sitoumusten seurauksena.⁴⁹

2.6.4 Loppuvaihe

Velka- ja omaisuusselvittelyn jälkeen kun konkurssipesä on selvitetty, ollaan konkurssimenettelyn loppuvaiheessa. Kun konkurssivarallisuus on pääpiirteittäin muutettu rahaksi, maksaa pesänhoitaja velkojille näille kertyneet jako-osuudet ja laatii lopputilityksen.⁵⁰ Konkurssilain 19 luvun 1 §:n mukaan lopputilitys voidaan laatia vaikka konkurssipesä olisi osin vielä selvittämättä. Jotta pesän lopettamiseen kannattaa ryhtyä, tulee keskeneräisten asioiden, kuten panttiomaisuuden tai muun realisoitavan omaisuuden, rahallisen merkityksen olla vähäinen⁵¹.

Konkurssipesää lopetettaessa pesänhoitajan tulee laatia lopputilitys, eli selonteko konkurssimenettelyn aikaisista toimistaan. Lopputilityksen tarkoituksena on olla sekä selvitys konkurssipesän hallinnosta että laskelma jako-osuuksista.⁵² Lopputilityksen sisältö muodostaa yhteenvedon aiemmin menettelyn kuluissa annetuista vuosiselonteista⁵³.

⁴⁷ Nenonen 2004, s. 157–159

⁴⁸ Konkurssiasiain neuvottelukunnan suositus 12/2004

⁴⁹ KonkL 16:2

⁵⁰ Koulu & Lindfors 2010 (2), s. 68

⁵¹ Nenonen 2004, s. 167

⁵² Koulu & Lindfors 2010 (2), s. 85

⁵³ Vuosiselonteon tulee sisältää tiedot konkurssipesään kuuluvan omaisuuden hoidosta ja realisoinnista, vireillä olevista oikeudenkäynneistä, konkurssipesän kustannuksista ja vastuista, maksetuista jako-osuuksista ja niiden ennakoista, arvio konkurssin päättymisajankohdasta sekä muut velkojille merkitykselliset tiedot. KonkL 14:11.

Sen tulee sisältää pesän hallintoa koskeva osa, johon on eritelty pesän menot ja tulot, pesänhoitajan palkkiot ja kustannukset, yhteenveto omaisuuden realisoinneista omaisuuslajeittain⁵⁴ ja realisointikertymä sekä kuvaus siitä, miltä osin konkurssipesä vielä on selvittämättä ja tarpeellisista toimenpiteistä. Lopputilityksen jako-osuudet käsittävään osioon on sisällyttävä luettelo velkojille jo maksetuista jako-osuuksista sekä niiden enakoista ja vielä maksamatta olevista jako-osuuksista ja edellä mainittujen maksujen ajankohdat.⁵⁵

2.7 Erityiset konkurssimenettelyt (raukeaminen ja julkisselvitys)

Konkurssilain 10 luvun 1 §:n mukaan tuomioistuimen on määrättävä konkurssi raukeamaan, mikäli konkurssipesän varat eivät riitä kattamaan konkurssimenettelystä aiheutuvia kustannuksia, eikä kukaan velkojista ota kustannuksista vastatakseen. Velkojilla on mahdollisuus myös niin sanottuun rajoitettuun kuluvastuuseen, eli he voivat ottaa vastattavakseen myös vain tietystä toimenpiteestä, kuten takaisinsaantioikeudenkäynnistä, syntyvät kulut. Päätös konkurssin raukeamisesta on tehtävä myös, mikäli velkojille konkurssipesän varoista tuleva kertymä jäisi niin vähäiseksi, että konkurssista tulisi epätarkoituksenmukainen. Konkurssilain 10 luvun 2 §:n mukaan konkurssipesän pesänhoitajan on tehtävä esitys konkurssin raukeamisesta heti, kun peruste siihen on käynyt ilmi. Käytännössä raukeamisesitys pyritään jättämään tuomioistuimelle pian pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisen jälkeen mikäli aihetta on.

Ennen raukeamisesityksen jättämistä tuomioistuimelle pesänhoitajan on tiedusteltava suurimmilta velkojilta, ottavatko nämä konkurssimenettelyn kustannuksista vastattavakseen. Tuomioistuimen on varattava velalliselle, velkojille ja konkurssiasiamiehelle tilaisuus tulla kuulluksi. Konkurssin raukeamista voivat esittää pesänhoitajan lisäksi velkoja, velallinen tai konkurssiasiamies.⁵⁶ Konkurssin oikeusvaikutukset lakkaavat välittömästi, kun päätös konkurssin raukeamisesta on tehty⁵⁷.

Käsiteltäessä päätöstä konkurssin raukeamisesta, voidaan tarvittaessa tehdä päätös myös konkurssin jatkumisesta julkisselvityksenä. Konkurssin jatkumista julkisselvityksenä

⁵⁴ Eriteltyinä käyttö- ja vaihto-omaisuuteen.

⁵⁵ Nenonen 2004, s. 168

⁵⁶ KonkL 10:2, 10:3

⁵⁷ KonkL 3:11

voi esittää konkurssiasiamies.⁵⁸ Konkurssiasiamiehen esityksestä tuomioistuin voi päättää konkurssin jatkuvan julkisselvityksenä, mikäli se on perusteltua pesän vähäisten varojen, konkurssipesään tai velalliseen kohdistuvien selvitystarpeiden tai muun erityisen syyn vuoksi.⁵⁹ Julkisselvitykseen siirtymisen jälkeen konkurssipesän selvitys tapahtuu konkurssiasiamiehen määräysten mukaisesti ja velkoja-autonominen päätöksenteko lakkaa⁶⁰.

Konkurssiasiamiehen virka on perustettu vuonna 1995 voimaan tulleella lailla konkurssipesien hallinnon valvonnasta. Konkurssiasiamies on oikeusministeriön yhteydessä toimiva erityisviranomainen, joka harjoittaa konkurssipesien hallinnon valvontaa. Konkurssiasiamiehen virka perustettiin muun muassa konkurssisiin liittyvien taloudellisten ja yhteiskunnallisten intressien, pesänhoidon toimintatapojen selkiyttämisen ja konkurssisiin liittyvien väärinkäytösten vuoksi.⁶¹

Konkurssiasiamiehen viran perustamisen yhteydessä perustettiin myös konkurssiasiaineuvottelukunta, jonka tehtävänä on seurata konkurssipesän hallinnon menettelytapoja, tehdä aloitteita ja esityksiä hyvän pesänhoitotavan kehittämiseksi ja antaa edellä mainittuja asioita koskevia suosituksia, joita käytetään myös tämän työn lähteinä.⁶²

⁵⁸ KonkL 10:1, 10:2

⁵⁹ KonkL 11:1

⁶⁰ Koulu, 2004, s. 211—212

⁶¹ Konkurssiasiamiehen toimisto. Esittely. 2009

⁶² Asetus konkurssipesien hallinnon valvonnasta 7§. 22.5.2003/374

3 Konkurssipesän kirjanpito

3.1 Konkurssipesän ja muun kirjanpitovelvollisen kirjanpidon erot

Konkurssipesän ja liiketoimintaa harjoittavan kirjanpitovelvollisen kirjanpidon eroja tarkasteltaessa on tärkeää hahmottaa konkurssipesän ja liiketoiminnanharjoittajan erot. Liiketoiminta on ansaintatarkoituksessa harjoitettavaa tuotantotoimintaa kun taas konkurssipesän tarkoituksena on velallisen toiminnan selvittäminen ja velallisen varojen realisointi sekä niiden jakaminen velkojille.⁶³

Liiketoiminnanharjoittajan kirjanpitovelvollisuus perustuu kirjanpitolakiin, ja sen tarkoituksena on liiketoiminnan tuloksen selvittäminen muun muassa voitonjakoa ja verotusta varten. Konkurssipesän kirjanpitovelvollisuus perustuu konkurssilakiin ja konkurssipesän kirjanpidon tarkoituksena on ilmentää pesän rahaliikennettä siten, että velkojille maksettavat jako-osuudet voidaan selvittää ja pesänhoitajan toiminnan valvonta mahdollistuu.⁶⁴ Liiketoimintaa harjoittavan konkurssipesän kirjanpito on kuitenkin laadittava kirjanpitolain säännösten mukaan.

3.2 Sääntely

Konkurssilain 16 luvun 1 §:n mukaan:

”Konkurssipesän on pidettävä sellaista kirjanpitoa, jota pesän laajuus ja laatu edellyttävät. Pesänhoitajan on huolehdittava siitä, että konkurssipesän kirjanpito on asianmukaisesti järjestetty.

Tilintarkastuksen toimittamisesta päättävät velkojat. Laajassa konkurssipesässä tilintarkastus on kuitenkin toimitettava.”

Konkurssiain neuvottelukunnan suosituksessa 10/2004 tarkennetaan lain antamia määräyksiä ja annetaan ohjeistuksia. Suosituksen mukaan konkurssipesän kirjanpidon

⁶³ Hämäläinen, H. 23.1.2006.

⁶⁴ Hämäläinen, H. 23.1.2006.

tulee perustua kirjanpitolain 2 luvun 5 §:n mukaisiin päivättyihin ja numeroituihin tositteisiin ja kirjanpitokirjaukset on tehtävä viipymättä⁶⁵

Tositteen tarkoituksena on todentaa liiketapahtuma eli esimerkiksi menotositteesta on käytävä ilmi vastaanotettu suorite sekä sen ajankohta ja vastaavasti tulotositteesta luovutettu suorite ja luovutuksen ajankohta⁶⁶. Edellä mainittujen vaatimusten lisäksi tositteessa tulee olla tiedot tositteen antajasta, liiketapahtuman sisällöstä ja rahamäärästä⁶⁷, joiden lisäksi tietosisällön tulee olla niin yksiselitteinen ja yksityiskohtainen, että tositteen perusteella voidaan laatia kirjanpitomerkintä⁶⁸.

Konkurssipesän kirjanpidon tarkoitus ja vähimmäistaso on juoksevan pesänhoidon, hallinnon ja seurannan vuoksi selvittää riittävät ja oikeat tiedot pesän tuloista ja menoista, realisoinneista, käytettävissä olevista varoista ja maksetuista jako-osuuksista⁶⁹.

3.3 Velallisen kirjanpito

Pesänhoitajan on huolehdittava velallisen kirjanpidon loppuunsaattamisesta konkurssin alkamiseen asti.⁷⁰ Käytännössä kirjanpidosta huolehtiminen tarkoittaa sitä, että pesänhoitaja kerää tositeaineiston velalliselta ja ulkoistaa tehtävän kirjanpitotoimistolle.⁷¹ Mikäli velallisen kirjanpito kuitenkin konkurssin alkaessa on niin puutteellinen, ettei sen perusteella voida laatia luotettavaa tilinpäätöstä, ei pesänhoitajan tarvitse huolehtia kirjanpidon loppuunsaattamisesta. Kirjanpito voidaan siis jättää tekemättä, mikäli se on laiminlyöty pitkältä ajalta, aineistoa on hävinnyt tai pesässä ei ole kirjanpidon laatimiseen tarvittavia varoja.⁷²

Mikäli pesänhoitaja ja velkojat katsovat aiheelliseksi, konkurssipesä voi teettää erityistarkastuksen velallisen kirjanpidosta ja toiminnasta. Erityistarkastuksen tarkoituksena on syventää velallisselvityksen osoittamaa kuvaa velallisen toiminnasta ja selvittää ta-

⁶⁵ Konkurssiain neuvottelukunnan suositus 10/2004

⁶⁶ KPL 2:5

⁶⁷ KPL 2:5

⁶⁸ HE 173/1997

⁶⁹ Hämäläinen, H. 23.1.2006.

⁷⁰ KonkL 9:3

⁷¹ Koulu 2004, s. 251-252

⁷² Konkurssiain neuvottelukunnan suositus 10/2004

kaisinsaantiperusteita, mahdollisia velallisen rikoksia ja kirjanpitorikoksia sekä osakeyhtiölain varojenjak- ja selvitystilasäännösten noudattamista.⁷³

Vaikka velallisen kirjanpidolla on olennainen merkitys muun muassa konkurssipesän varallisuuden selvittämisessä, konkurssipesä ei kuitenkaan niin sanotusti jatka velallisen kirjanpitoa. Konkurssin alkamisen jälkeinen kirjanpito on siis erillään velallisen kirjanpidosta.

⁷³ Nenonen 2004, s. 129

4 Konkurssipesän kirjanpidon käytännön toteutus

4.1 Tilikartta

Konkurssiain neuvottelukunnan suosituksen 10/2004 mukaan konkurssipesän kirjanpidossa tuotot ja kulut on eriteltävä vähintään seuraavanlaisella tarkkuudella.

Tuotot

- Pysyvien vastaavien (käyttöomaisuus) realisointituotot
- Vaihtuvien vastaavien (vaihto-omaisuus) realisointituotot
- Saatavien perinnästä kertyneet tuotot
- Korkotuotot
- Vuokratuotot
- Muut tuotot

Kulut

- Menettelyn kulut
- Pantatun omaisuuden aiheuttamat kulut
- Pesänhoitajan palkkiokulut
- Oikeudenkäyntikulut
- Pesänhoidon kulut (jako alatileille kululajien mukaan)

Edellä mainitun konkurssiain neuvottelukunnan suosituksen 10/2004 liitteenä on esimerkki konkurssipesän kirjanpidossa käytettävästä tilikartasta, joka on tämän työn liitteenä 2. Edellä mainittu tilikarttamalli on melko laaja, jotta sitä voidaan soveltaa erilaisiin konkurssipesiin. On huomattava, että osa liitteen tileistä on suoraan tarkoitettu liiketoimintaa harjoittaville konkurssipesille, joilla kyseisiä kuluja syntyy, ja nämä tilit eivät ole tarpeellisia liiketoimintaa harjoittamattoman konkurssipesän kirjanpidossa.

Käytännössä keskisuuren liiketoimintaa harjoittamattoman pesän kirjanpidossa ei ole tarkoituksenmukaista käyttää kaikkia liitteessä mainittuja tilejä omina tileinään, vaan muokata tilikarttaa kunkin pesän tarpeisiin sopivaksi siten, että tilikartta on luettava ja riittävän informatiivinen. Keskisuudessa pesässä tilikartta voidaan muodostaa konkurs-

siasiain neuvottelukunnan suosituksen 10/2004 mukaan vähintään eriteltävien tuottojen ja kulujen mukaisesti ja kirjausten/rivien selitteissä eritellä tapahtuma tarkemmin.

Alla kuviossa 2 on annettu esimerkki pienen tai keskisuuren konkurssipesän kirjanpitoon soveltuvasta tilikartasta. Esimerkin tilikartta täyttää konkurssiasiain neuvottelukunnan suosituksen 10/2004 mukaisen erittelyn vähimmäistason.

<p>TILIKARTTA</p> <p>Pankkitili</p> <p><u>Tulotilit</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Siirtyvät rahavarat- Realisointi- Saatavien perintä- Maksupalautukset- Ulosottotilitykset- Tuotot panttiomaisuudesta- Korkotuotot- Muut tuotot <p><u>Menotilit</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Menettelyn kulut- Pesänhoitajan palkkiot- Pesänhoitajan kulut- Jako-osuudet- Kulut panttiomaisuudesta- Erillistoimenpidepalkkiot- Muut kulut

Kuvio 2. Suosituksen mukaan vähintään eriteltävien tulojen ja menojen perusteella laadittu tilikartta

Esimerkiksi tulotilien osalta keskiuudessa pesässä ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista käyttää omia tilejään myynti- ja lainasaatavien perinnälle vaan yhdistää sekä myynti- että lainasaatavien perintää koskevat kirjaukset saatavien perintä -tilille. Se, onko kyseessä myynti- vai lainasaatavan perintä, voidaan merkitä kirjauksen/rivin selitteeseen. Jos taas myynti- ja lainasaatavien perinnästä tulee kirjanpitoon enemmän kirjauksia, kannattaa ne erottaa kirjanpidossa omille tileilleen, jotta tietojen poiminta lopputilitykseen on vaivatonta.

Menotilien osalta esimerkiksi postikuluja, tilitoimiston laskuja ja pankin palvelumaksuja ei kannata erottaa omille tileilleen, sillä edellä mainitut kululajit ovat niin sanottuja menettelyn kuluja. Menettelyn kuluihin kuuluvat eri kululajit voidaan eritellä kirjauksen/rivin selitteeseen.

Yhteenvedona kirjanpidossa käytettävien tilien osalta voidaan todeta, että käytettävät tilit kannattaa valita sen perusteella, kuinka tarkasti tietyt tuotot ja kulut esitetään myöhemmin kirjanpidon perusteella laadittavassa lopputilityksessä. Ellei lopputilityksessä eritellä esimerkiksi omaisuuden realisointikuluja ja toimitilavuokria erikseen, ei niistä syntyneitä kuluja ole tarkoituksenmukaista erotella omille tileilleen kirjanpidossa koska tarvittavat tarkennukset voi kirjata kirjauksen selitteeseen.

Mikäli konkurssipesän kirjanpito laaditaan kirjanpito-ohjelmalla, voidaan alkuvaiheessa mukaan ottaa kaikki konkurssiainain neuvottelukunnan suosituksen 10/2004 liitteessä 1 mainitut tilit, ja vasta lopputilitystä laatiessa karsia laskelmasta ne tilit, joille ei ole tehty kirjauksia. Edellä mainittu tilikartta on tämän työn liitteenä 2. Mikäli kirjanpito taas toteutetaan taulukkolaskentaohjelmalla, taulukko on luettavampi kun sarakkeissa ovat vain käytettävät tilit.

4.2 Kirjaukset ja tositteet

Tässä kappaleessa käydään läpi yleisimmät pienen ja keskiuuden konkurssipesän kirjanpidossa käytettävät kirjaukset ja niiden tositteet.

4.2.1 Tulotilit

Pankkien konkurssipesän tilille siirtämät velallisen tilien varat ovat useimmiten ensimmäinen konkurssipesän tilille tapahtuva suoritus ja ne muodostavat niin sanotun alkusaldon. Konkurssipesän kirjanpitoon edellä mainitut suoritukset merkitään debetkirjauksena pankkitilille ja vastatilinä käytetään siirtyvät rahavarat –tiliä, joka on liitteessä 2 esitettyssä tilikartassa nimellä ”pankkitilien siirto”. Tapahtuman selitteeksi voidaan kirjata esimerkiksi ”velallisen tilin xxx-xxxxx varojen siirto konkurssipesän pankkitilille”. Koska siirrot tapahtuvat aina pesänhoitajan tai hänen avustajansa pyynnöstä, ei sitä selitteeseen ole tarpeen erikseen kirjata. Tositteena näille tapahtumille voidaan käyttää pankkeihin saldoilmoituksen perusteella lähetettyjä varojen siirtoa koskevia pyyntöjä tai mahdollisesti pankin edustajan kanssa käytyä kirjeenvaihtoa ja pankin lähettämää saldodistusta. Usein tarpeelliset tiedot käyvät ilmi tiliotteelta, jossa siirron selitteeksi on siirtävässä pankissa kirjattu ”tilin xx varojen siirto pesänhoitajan pyynnöstä”, ja tällöin erillistä tositetta ei tarvita.

Pankkitili		Siirtyvät rahavarat	
debet	kredit	debet	kredit
1750,00			1750,00

Kuvio 3. Velallisen tilin varojen siirto konkurssipesän tilille: esimerkki kirjauksesta.

Realisoinnit kirjataan konkurssipesän kirjanpitoon konkreettisen realisointikertymän mukaisina.⁷⁴ Vaikka pesänhoitaja esittää jo pesäluettelossa arvionsa realisointikertymästä, ei arvioilla ole pesän kirjanpidon kannalta merkitystä, koska kirjaukset tehdään aina suoriteperusteisesti. Omaisuuden realisoinnin kirjausrivin selitteeksi kirjataan realisoitun omaisuuserän laatu, eli onko kyseessä käyttö- vai vaihto-omaisuuden realisointi. Käyttö- tai vaihto-omaisuuden realisointien kirjauksiin ei ole tarpeellista yksilöidä realisoitua omaisuutta tarkemmin.⁷⁵ Tositteena realisoinnista saadulle suoritukselle voidaan käyttää konkurssipesän nimissä omaisuuserän ostajalle laadittua laskua tai mikäli varallisuus on myyty kokonaisuutena, konkurssipesän ja ostajan välistä kauppakirjaa. Konkurssipesä ei ole arvonlisäverovelvollinen myydessään velallisen liikeomaisuutta, sillä

⁷⁴ Haastattelu 4.4.2013, Eila Grönlund

⁷⁵ Haastattelu 4.4.2013, Eila Grönlund & Tarja Ollila

tällöin myynnin ei katsota tapahtuvan liiketoiminnan muodossa⁷⁶. Varsinkin silloin, kun omaisuuseriä myydään laskulla, on laskuun hyvä sisällyttää selkeä merkintä, että konkurssipesä ei ole arvonlisäverovelvollinen.

Mikäli konkurssipesän omaisuuden realisointi on ulkoistettu realisointipalveluja tarjoavalle yritykselle, josta esimerkkinä lainvoima.com -palvelu, voidaan tositteena käyttää edellä mainitulta yritykseltä saatua myyntikohderaporttia tai muita myyntitositteita. Esimerkiksi lainvoima.com -palvelusta saatavassa myyntiraportissa realisoitu varallisuus on eritelty melko tarkasti ja raportissa näkyy myydyt kohteet myyntihintoihin.

Pankkitili		Realisoinnit	
debet	kredit	debet	kredit
3000,00			3000,00

Kuvio 4. Esimerkki realisoinnista saadun 3000,00 euron suuruisen maksusuorituksen kirjauksesta.

Pesän kirjanpidossa perityt myynti- tai lainasaamiset voidaan erottaa omille tileilleen, tai ellei perittäviä saatavia ole huomattavasti, kirjata molemman lajin saatavat saatavien perintä -tilille ja tarkentaa saatavan laji kirjauksen selitteessä. Perityn saatavan peruste on syntynyt jo ennen konkurssin alkua ja tällöin sen pitäisi olla osoitettavissa velallisen kirjanpidossa. Tämän vuoksi saatavien perinnästä saaduille maksusuorituksille voidaan käyttää tositteina esimerkiksi velallisen myyntireskontran otteita tai muita kirjanpitolosteita, joista saatavan peruste käy ilmi.⁷⁷ Ellei edellä mainittuja kirjanpitolosteita tai myyntireskontran otteita ole saatavilla, voidaan tositteena käyttää pesänhoitajan laatimaa perintäkirjettä.⁷⁸

Pankkitili		Saatavien perintä	
debet	kredit	debet	kredit
250,00			250,00

Kuvio 5. Esimerkki 250,00 euron suuruisen perityn myyntisaamisen kirjauksesta saatavien perintä -tilille.

⁷⁶ ALVL 14 §, Konkurssiasian neuvottelukunnan suositus 11/2004

⁷⁷ Haastattelu 4.4.2013, Eila Grönlund & Tarja Ollila

⁷⁸ Haastattelu 4.4.2013, Tarja Ollila

Konkurssipesille kertyy yleensä palautuksia ennen konkurssia maksetuista aikaan perustuvista maksuista kuten vakuutusmaksuista ja ajoneuvoveroista. Vakuutus- ja muut maksupalautukset kirjataan konkurssipesän kirjanpidossa maksupalautukset -tilille. Esimerkiksi vakuutusyhtiöt lähettävät konkurssipesälle maksupalautuksista ilmoituksen, jossa on eritelty palautuksen peruste ja muita vakuutustietoja. Edellä mainittua vakuutusyhtiön ilmoitusta käytetään tositteena kirjaukselle, ja selitteeksi kirjataan minkä vakuutusmaksun palautuksesta on kyse, ja mikä vakuutusyhtiö palautuksen on suorittanut. Esimerkiksi ”Tyel-vakuutusmaksunpalautus / Fennia”. Vastaavasti mikäli kyseessä on ajoneuvoveron palautus, myös liikenteen turvallisuusvirasto Trafi lähettää konkurssipesälle ilmoituksen, jossa on eritelty minkä ajoneuvon ajoneuvoveroa palautetaan. Tällöin kirjausrivin selitteeksi tulisi esimerkiksi ”Ajoneuvoveron palautus, Trafi / ABC-123” ja tositteena palautukselle käytettäisiin Trafian lähettämää ilmoitusta.

Pankkitili		Maksupalautukset	
debet	kredit	debet	kredit
284,40			284,40

Kuvio 6. Esimerkki maksupalautuksen kirjauksesta.

Joissain tapauksissa konkurssipesään kertyy rahavaroja ulosottotilityksistä, kun ulosottovirasto esimerkiksi ulosmittaa velallisen edustajalle kertyviä palkkatuloja. Nämä kertyvät varat kirjataan pesän kirjanpidossa ulosottotilitykset -tilille kredit-puolelle ja pankkitilin debet-puolelle. Ulosottovirasto lähettää konkurssipesälle ilmoituksen, jossa on mainittu, kenen varoja on ulosmitattu ja tilityksen summa. Edellä mainittua ilmoitusta käytetään tositteena ulosottotilityksen kirjaukselle, ja rivin selitteeseen kirjataan, keeneen ulosmittaus on kohdistunut, esimerkiksi ”ulosottotilitys/ Järvinen”.

Jos konkurssipesään kuuluu panttiomaisuutta, ja konkurssipesä realisoi panttiomaisuutta velkojan hyväksynnällä, laatii pesänhoitaja panttiomaisuuden myynnistä tilityksen, jota käytetään tositteena panttiomaisuuden realisointiin liittyvissä kirjauksissa. Vastaavainen tilitys laaditaan myös panttivelkojan realisoidessa panttaussitoumuksen kohteena olevaa omaisuutta. Edellä mainitussa tilityksessä on yksilöity panttiomaisuuden tiedot ja se, mille panttivelkojan valvomalle saatavalle panttaussitoumus tuottaa etuoikeuden.

Lisäksi tilityksessä on eritelty panttiomaisuuden myynnistä ja hoidosta aiheutuneet kulut sekä myyntituotoista konkurssipesälle tilitettävä osuus. Myynti- ja hoitokulut sekä konkurssipesälle tilitettävät myyntituotot voidaan tilityksessä ilmaista esimerkiksi samalla tavalla kuin alla kuviossa 7.

<p>Konkurssipesälle tilitettävä osuus myyntituotosta</p> <p>Myyntituotot yhteensä</p> <p>Myynti- ja hoitokulut yhteensä</p> <p>Panttivelkojan saatava yhteensä</p> <p>Konkurssipesälle tilitettävä osuus yhteensä</p>

Kuvio 7. Esimerkki panttaussitoumuksen kohteena olevien asunto-osakkeiden myyntiä koskevasta tilityksestä.

Tulotilien osalta voidaan todeta, että kirjaukset tehdään yleisesti pankkitilin debet-puolelle ja kulloinkin kyseessä olevan tilin kredit-puolelle.

Seuraavalla sivulla kuviossa 8 on yhteenvetona listattu yleisesti käytettävät tulotilit ja esimerkit kirjauksiin liitettävistä tositteista tileittäin.

Tili	Tosite
Siirtyvät rahavarat	✓ Tiliote ✓ Pankin saldoilmoitus
Realisointi	✓ Konkurssipesän lasku ostajalle ✓ Ulkopuolisen realisointipalveluyrityksen myyntitosite ✓ Kauppakirja
Saatavien perintä	✓ Ote velallisen myyntireskontrasta tai muu saatavan osoittava velallisen kirjanpitotuloste ✓ Pesänhoitajan perintäkirje
Maksupalautukset	✓ Maksua palauttavan yrityksen ilmoitus
Korkotuotot	✓ Pankin tiliote
Vuokratuotot	✓ Vuokrasopimus ✓ Tiliote ⁷⁹
Ulosottotilitykset	✓ Ulosottoviraston tilitysilmoitus
Tuotot panttiomaisuudesta	✓ Panttiomaisuuden myyntiä koskeva tilitys
Erillistoimenpiteiden tuotot sis. takaisinsaannit, oikeudenkäynnit ym.	✓ Asiaa koskeva käräjäoikeuden tai muun tuomioistuimen päätös ✓ Maksusuunnitelma
Muut tuotot	✓ Asiakirja, josta muun tuoton peruste ja summa käyvät ilmi

Kuvio 8. Pienten ja keskisuurten konkurssipesien kirjanpidossa yleisten käytössä olevien tulotilien tositteet.

4.2.2 Menotilit

Menettelyn kulut ovat massavelkoja, joiden peruste on siis syntynyt konkurssin alkamisen jälkeen, ja ne johtuvat konkurssipesän tekemistä sitoumuksista. Menettelyn kuluja ovat esimerkiksi pankin palvelumaksut, lehti-ilmoituslaskut, tilitoimiston laskut velallisen kirjanpidon loppuunsaattamisesta ja mahdolliset toimitilavuokrat konkurssin alkamisen jälkeiseltä ajalta. Menettelyn kuluihin sisältyy paljon yksittäisiä eriä, joiden kaik-

⁷⁹ Tositteena käytetään vuokrasopimusta, mikäli sellainen on laadittu. Jos vuokrasuhde on pitkä, riittää kun kirjanpidossa on kopio vuokrasopimuksesta. Tällöin tiliote toimii kunkin kuukauden tositteena. Eila Grönlund, haastattelu 4.4.2013.

kien erottelu omille tileilleen ei usein ole tarkoituksenmukaista pienessä tai keskisuuressa konkurssipesässä.

Menettelyn kulut -tilin määrällisesti merkittävimmän kirjauserän muodostavat pankin palvelumaksut, jotka useimmiten veloitetaan kuukausittain. Konkurssipesän kirjanpitoon selitteeksi edellä mainituille riittääkin ”pankin palvelumaksu” ja tositteena toimii pankin tiliote. Tiliotteelta ilmenevät palvelumaksujen perusteet, summa ja veloituksen ajankohta.

Pankkitili		Menettelyn kulut	
debet	kredit	debet	kredit
	5,50	5,50	

Kuvio 9. Esimerkki pankin palvelumaksun kirjauksesta.

Kuten aiemmin todettiin, menettelyn kulut -tilille kirjataan myös tilitoimiston laskut mahdollisesta velallisen kirjanpidon loppuunsaattamisesta. Tällöin selitteeseen kirjataan maksun peruste ja laskuttavan tilitoimiston nimi. Kirjaus tehdään kuten yllä olevassa kuviossa 9, pankkitilin kredit-puolelle ja menettelyn kulut -tilin debet-puolelle.

Menettelyn kulujen lisäksi käytettäviä menotilejä ovat pesänhoitajan palkkiot ja pesänhoitajan kulut -tilit. Pesänhoitajan palkkiot ja kulut ovat yleensä esitetty yhdellä laskulla, josta laskun erittelyn perusteella palkkion osuus kirjataan pesänhoitajan palkkiot -tilille ja kulujen, esimerkiksi matkakulujen, osuus pesänhoitajan kulut -tilille. Pesänhoitajan palkkiolaskun kirjauksesta esimerkki alla kuviossa 10.

Pankkitili		Pesänhoitajan palkkiot		Pesänhoitajan kulut	
debet	kredit	debet	kredit	debet	kredit
	650,00	600,00		50,00	

Kuvio 10. Esimerkki pesänhoitajan 650,00 euron suuruisen laskun kirjauksesta kun palkkion osuus on 600,00 euroa ja kulujen 50,00 euroa.

Jako-osuudet -tili sisältää jako-osuuksien lisäksi mahdolliset jako-osuuksien ennakot. Tositteina velkojille maksettaville jako-osuuksille voidaan käyttää käräjäoikeuden vah-

vistamaa jakoluetteloa tai/ja jako-osuuslaskelmaa. Mikäli kyseessä on jako-osuuden ennakon maksaminen, tositteeksi voidaan liittää esimerkiksi pesänhoitajan ilmoitus jako-osuuden maksamisesta velkojille. Kirjaus tehdään, kuten aiemmissa esimerkeissä kuviot 9 ja 10, pankkitilin kredit-puolelle ja menotilin debet-puolelle. Kirjauksen selitteessä tulee mainita, kenelle velkojista jako-osuutta tai sen ennakkoa on maksettu.

Erillistoimenpidepalkkiot -tilille kirjataan pesänhoitajan lasku ja oikeudenkäyntikulut esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa pesänhoitaja on konkurssipesän lukuun jatkanut velallisyriityksen aloittamaa oikeudenkäyntiä tai nostanut takaisinsaantikanteen. Näissä tapauksissa kirjauksen selitteeseen kirjataan kulloinkin kyseessä oleva asia ja tositteeksi liitetään toimenpidettä koskeva lasku.

Mikäli konkurssipesä on teettänyt velallisen toiminnan ja tilien erityistarkastuksen, on se aina ulkopuolisen erityistarkastajan suorittama toimenpide. Erityistarkastuksesta saadaan siis aina lasku, joka liitetään tositteeksi konkurssipesän kirjanpitoon. Edellä mainittu erityistarkastajan palkkio kirjataan erityistarkastuspalkkiot -tilille kuten muut menotilikirjaukset, joista esimerkkeinä kuviot 9 ja 10.

Konkurssipesään saattaa joissain tapauksissa kuulua panttiomaisuutta, jonka hoidosta ja myynnistä aiheutuu kuluja. Panttiomaisuutena voi olla esimerkiksi asunto-osakkeita, joista aiheutuvia kuluja voivat olla myynnissä käytetyn kiinteistönvälittäjän palkkiot sekä hoidosta aiheutuneet kulut kuten yhtiövastikkeet ja sähkölaskut. Pesän kirjanpidossa panttiomaisuudesta syntyneet kulut kirjataan kuten kuviossa 11.

Pankkitili		Panttiomaisuuden hoito- ja myyntikulut	
debet	kredit	debet	kredit
	201,70	201,70	

Kuvio 11. Panttiomaisuudesta syntyvät kulut; esimerkki panttiomaisuutena oleviin asunto-osakkeisiin liittyvän yhtiövastikkeen kirjauksesta.

Kirjauksen tositteena voidaan esimerkiksi yhtiövastikkeen osalta käyttää asunto-osakeyhtiöltä saatua tilisiirtolomaketta tai sähkökulujen osalta sähkölaskua. Pesänhoitajan kulujen osalta käytetään pesänhoitajan palkkiolaskua ja vastaavasti kiinteistönvälittäjältä saadaan palkkiolasku, jota voidaan käyttää tositteena pesän kirjanpidossa.

Jos panttiomaisuus on realisoitu velkojan toimesta, ei pesän kirjanpitoon tule merkintöjä hoito- ja myyntikuluista, vaan kirjanpidossa näkyy ainoastaan konkurssipesälle tilitettävä osuus myyntituotoista. Panttiomaisuuden hoidosta ja myynnistä aiheutuneet kulut eritellään panttiomaisuuden myynnin jälkeen laadittavaan tilitykseen esimerkiksi kuvion 12 osoittamalla tavalla.

Panttiomaisuuden myynnistä ja hoidosta aiheutuneet kulut

Kiinteistövälittäjän palkkio ja myyntikulut

Kulut kosteustarkastuksesta

Yhtiövastikkeet ym. kulut asunto-osakeyhtiölle

Sähkölaskut

Pesänhoitajan palkkio ja kulut

KULUT YHTEENSÄ

Kuvio 12. Tilitys panttiomaisuuden myynnistä; panttiomaisuuden myynnistä ja hoidosta aiheutuneet kulut.

Kuten yllä kuvatut kirjaustilanteet osoittavat, menotilien kirjaukset tehdään siis pankkitilin kredit-puolelle ja vastatilinä käytetään kulloinkin käytettävän menotilin debet-puolta. Alla kuviossa 13 on yhteenvetona kuvattu yleisesti käytettävät menotilit sekä tileittäin esimerkit kirjauksiin liitettävistä tositteista.

Tili	Tosite
Pesänhoitajan palkkiot	✓ Pesänhoitajan lasku
Pesänhoitajan kulut	
Menettelyn kulut	✓ Lasku ✓ Pankin tiliote (palvelumaksut)
Jako-osuudet	✓ Jako-osuuslaskelma ✓ Pesänhoitajan ilmoitus jako-osuuden maksamisesta
Erillistoimenpidepalkkiot	✓ Pesänhoitajan tai muun asiaa hoitaneen yrityksen lasku
Erityistarkastuspalkkiot	✓ Erityistarkastusta koskeva lasku
Panttiomaisuuden hoito- ja myyntikulut	✓ Tilisiirtolomake ✓ Lasku ✓ Tilitys panttiomaisuuden myynnistä

Kuvio 13. Pienten ja keskisuurten konkurssipesien kirjanpidossa yleisten käytössä olevien menotilien tositteet.

4.3 Lopputilitys

Konkurssipesän kirjanpidon keskeisin tehtävä on tuottaa lopputilitys, josta selviää velallisen varojen realisoinnista kertyneet rahat, pesän varoista maksetut kulut ja velkojille jaettavaksi jäävät rahavarat. Lopputilityksenä esitettävä tilityslaskelma perustuu puhtaasti rahatapahtumiin eli esimerkiksi konkurssipesään kuuluva varallisuus näkyy tilityslaskelmassa vasta kun se on realisoitu. Kirjanpidon pankkitili ei varsinaisesti kuulu tilityslaskelmaan mutta se usein kirjataan näkyviin laskelman jälkeen, jolloin se toimii tulojen ja menojen erotuksen kontrollina.⁸⁰

Tilityslaskelmassa tiedot esitetään kirjanpidossa käytettävien tilien mukaisesti, tulot ja menot tileittäin.⁸¹ Tarvittaessa tilityslaskelmassa voidaan esittää tiedot epätarkemmin tai tarkemmin kuin kirjanpidossa käytettävien tilien mukaan, sillä viime kädessä esitettävä tilityslaskelma valikoituu sen mukaan, kuinka tarkan erittelyn velkojat haluavat.⁸²

⁸⁰ Hämäläinen, H. 23.1.2006

⁸¹ Eila Grönlund, haastattelu 4.4.2013

⁸² Eila Grönlund & Tarja Ollila, haastattelut 4.4.2013

TILITYSLASKELMA	
TUOTOT	
Siirtyvät rahavarat	Siirtyvät rahavarat pankkitileistä
Tuotot saamisista	Tuotot lainasaamisista Tuotot myyntisaamisista
Realisointituotot	Vaihto-omaisuudesta Vaihto-omaisuudesta, pantatut kohteet Käyttöomaisuudesta
Vuokratuotot	
Muut tuotot	Korkotuotot Maksupalautukset
TUOTOT YHTEENSÄ	
MENOT	
Pesänhoitopalkkiot	Pesänhoitajan palkkiot Pesänhoitajan palkkiot / arvonlisävero Pesänhoitajan kulut Pesänhoitajan kulut / arvonlisävero Erityistoimenpiteiden palkkiot Erityistoimenpiteiden palkkiot / arvonlisävero
Tilakulut	Tilavuokrat Toimitilakulut: siivous- ja purkukulut Toimitilakulut: sähkö Toimitilakulut: vuokravälityskulut Toimitilakulut: muut Toimitilakulut yhteensä
Hallintokulut	Kirjanpitokulut Realisointikulut Perintäkulut Ilmoituskulut Posti-, lähetti- ja rahtikulut Rahaliikenteen kulut Hallintokulut yhteensä
MENOT YHTEENSÄ	
REALISAATIOTULOS	
JAKO-OSUUDET	Tilitykset pantinhaltijoille
PESÄN VARAT	

Kuvio 14. Esimerkki tilityslaskelmassa eriteltävistä tuloista ja menoista.

Edellä kuviossa 14 esitetty tilityslaskelma on esimerkki konkurssin lopputilityksen yhteydessä esitettävästä tilityslaskelmasta. Kuvion 14 esimerkkitilityksessä kyseisellä konkurssipesällä on siis laskelmassa esitettyjen erien perusteella ollut tuottoja muun muassa myynti- ja lainasaamisista, vaihto-omaisuudesta ja käyttöomaisuudesta. Konkurssipesällä on myös ollut toimitilat, koska pesänhoitopalkkioiden, erityistoimenpidepalkkioiden ja hallintokulujen lisäksi on syntynyt toimitilakuluja. Toimitilakulujen osalta on todettava, että koska kaikilla konkurssipesillä ei ole toimitiloja, ei näitä kuluja myöskään jokaisessa tilityslaskelmassa ilmene. Edellä mainittu pätee myös esimerkiksi realisointi- ja perintäkuluihin, eli kaikissa konkurssipesissä ei sellaisia synny.

4.4 Raukeavat konkurssipesät

Raukeavissa konkurseissa, joita on käsitelty yllä kohdassa 2.7, on velallisen varattomuuden johdosta usein niin vähän tapahtumia, ettei konkurssipesän kirjanpitoa ja lopputilitystä ole tarkoituksenmukaista laatia. Koska tilitapahtumia on yleensä vain alle 10 kappaletta, käyvät tilin tapahtumat ilmi tiliotteeltakin. Mikäli raukeavassa konkurssissa tilin tapahtumista halutaan tehdä selkoa, pesänhoitaja voi esimerkiksi velkojainkokouksessa läpikäydä tilin tapahtumat, jolloin asiasta tulee merkintä velkojainkokouksen pöytäkirjaan.⁸³

Mikäli velallisen varattomuus ja konkurssin raukeaminen ovat tiedossa jo konkurssin aloittamisvaiheessa, ja tilille ei ole odotettu tämän vuoksi kuin 1-2 tapahtumaa, on konkurssipesälle voitu jättää avaamatta tili. Edellä mainitun kaltaisissa tilanteissa konkurssipesän rahaliikenne on mahdollisesti ohjattu asianajotoimiston asiakasvarojen tilille tai vaihtoehtoisesti säilytetty vähäisiä rahavaroja velallisyrittäjän omalla aikaisemmalla tilillä, joka on kuitenkin suljettu siten, ettei velallisyrittäjä voi sitä käyttää.⁸⁴ Kuitenkin konkurssiain neuvottelukunnan suosituksen 10/2004 mukaan konkurssipesälle tulisi avata oma tili myös silloin kun konkurssin raukeaminen on etukäteen tiedossa.

⁸³ Eila Grönlund, haastattelu 4.4.2013

⁸⁴ Eila Grönlund & Tarja Ollila, haastattelut 4.4.2013

4.5 Yhteenveto

Yhteenvetona liiketoimintaa harjoittamattoman konkurssipesän kirjanpidosta voidaan todeta, että kirjanpito on suoriteperusteista ja erät kirjataan kirjanpitoon vasta konkreettisen maksusuorituksen tapahduttua. Konkurssipesän kirjanpito laaditaan kahdenkertaisena, jotta pesän rahaliikenne voidaan lopputilitykseen selvittää. Kirjaukset tulee saattaa ajan tasalle viipymättä, eli käytännössä selkeintä olisi päivittää konkurssipesän kirjanpitoa vähintään kuukausittain tiliotteiden saapuessa. Joissain tapauksissa konkurssipesän kirjanpidon päivittäminen voi olla tarpeen jopa useammin, esimerkiksi päivittäin.

Käytettävä tilikartta valikoituu pesään kertyvien suoritusten ja sieltä lähtevien maksujen perusteella, ja lisäksi huomioon tulee ottaa velkojen intressit. Mikäli konkurssipesän kirjanpito laaditaan kirjanpito-ohjelmalla, voidaan alkuvaiheessa mukaan ottaa kaikki liitteen 2 suosituksessa mainitut tilit, kun taas taulukkolaskentaohjelmaa käytettäessä tilikartan käsittely on selkeämpää silloin, kun käytettäviä tilejä on karsittu tilitapahtumien mukaisiksi.

Kirjanpidossa tulotilien kirjaukset tehdään pankkitilin debet- ja tulotilin kredit-puolelle, menotilien kirjaukset taas pankkitilin kredit- ja menotilin debet-puolelle. Kirjanpidon kirjaukset tehdään kirjanpitolain 2 luvun 5 §:n mukaisten päivättyjen ja numeroitujen tositteiden perusteella.

Konkurssipesän kirjanpidossa tärkeintä on tavoitteen, eli tuottojen ja kulujen, juoksevan pesänhoidon ja maksettujen jako-osuuksien selvittäminen. Toteutustapoja on lukuisia ja käytännöt vaihtelevat, mutta pääasia on, että lopputulos on oikein.

LÄHTEET

Asetus konkurssipesien hallinnon valvonnasta 31.1.1995/111

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

HE 173/1997. Hallituksen esitys Eduskunnalle kirjanpitolaiksi sekä laeiksi osakeyhtiölain 11 ja 12 luvun ja osuuskuntalain 79 c §:n muuttamisesta.

HE 26/2003. Hallituksen esitys Eduskunnalle konkurssilainsäädännön uudistamiseksi.

Koulu, R. 2004. Uusi konkurssilaki. Porvoo: WSOY Lakitieto.

Koulu, R. & Lindfors, H. (toim.) 2004. Konkurssilaki — pääpiirteet, säännökset ja valmisteluaineisto. Helsinki: WSOY Lakitieto.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2010. Maksukyvyttömyys. Yritys velkojana ja velallisena. Helsinki: Helsingin Kamari Oy/ Helsingin seudun kauppakamari ja tekijät.

Koulu, R & Lindfors, H. 2010. (2) Maksukyvyttömyyden oikeudelliset ulottuvuudet. Helsinki: Yliopistopaino. (Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut)

Konkurssiain neuvottelukunnan suositus 1/2004, Konkurssipesän haltuunotto

Konkurssiain neuvottelukunnan suositus 10/2004, Konkurssipesän kirjanpito ja tarkastus

Konkurssiain neuvottelukunnan suositus 11/2004, Realisointi

Konkurssiain neuvottelukunnan suositus 12/2004, Jako-osuuksien maksaminen

Nenonen, M. 2004. Konkurssipesän hoitaminen ja hyvä pesänhoitotapa. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hämäläinen, H. Tilisanomat 23.1.2006. Konkurssipesän kirjanpito. Luettu 3.1.2013.
<http://www.tilisanomat.fi/node/73>

Konkurssiasiamiehen toimisto. 2009. Esittely. Luettu 20.2.2013.
<http://www.konkurssiasiamies.fi/3913.htm>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkójulkaisu].
ISSN=1798-4424. marraskuu 2012. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.2.2013].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/konk/2012/11/konk_2012_11_2012-12-31_tie_001_fi.html

Grönlund, E. talouspäällikkö. 2013. Haastattelu 4.4.2013. Haastattelija Hietikko, T.
Tampere.

Ollila, T. asianajosihteeri. 2013. Haastattelu 4.4.2013. Haastattelija Hietikko, T. Tampe-
re.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Minkä kokoluokan ja toimialan konkurssipesiä yleensä hoidetaan toimistossanne?
2. Tehdäänkö konkurssipesän kirjanpito itse vai ulkoistetaanko sen tekeminen tilitoimistolle? Mikäli ulkoistetaan, miksi?
3. Miten konkurssipesän kirjanpito toteutetaan? (Esimerkiksi kirjanpito-ohjelma, taulukkolaskenta?)
4. Kuinka usein kirjaukset saatetaan ajan tasalle?
5. Millainen tilikartta on käytössä ja kuinka hyvin kirjanpidon tilit vastaavat tilityslaskelmassa esitettäviä tuottoja ja kuluja?
6. Kuinka yleistä on tilintarkastus konkurssipesässä (onko tullut vastaan) ja minkä tyyppisissä konkurssipesissä yleensä tehdään?
7. Millainen tilityslaskelma esitetään raukeavissa konkurssissa ja miten raukeavien konkurssipesien kirjanpito ja tilityslaskelma eroavat täysimittaisessa konkurssissa laadittavasta kirjanpidosta ja tilityslaskelmasta?
8. Kysymyksiä kirjauksista:
 - Mikä tositteeksi myynti- tai lainasaamisten perinnän kirjauksiin?
 - Kirjauksen selite kiinteän omaisuuden realisoinnissa; eritelläänkö realisoidut erät tarkemmin kuin jaoteltuna käyttö- tai vaihto-omaisuudeksi?
 - Kirjauksen selite vakuutusmaksupalautuksissa; kirjataanko selitteeseen vakuutustietojen ja maksajan lisäksi myös vakuutusnumero?

MALLI TILIKARTASTA (JA TILITYSLASKELMASTA)**Tulotilit (Tuotot)****Käteisvarojen siirto****Pankkitilien siirto**

Myyntisaamisten perintä

Lainasaamisten perintä

Muiden saamisten perintä

Vaihto-omaisuuden realisointi

• tarvittavat alatilit eri omaisuuslajeille

Käyttöomaisuuden realisointi

• tarvittavat alatilit eri omaisuuslajeille

Arvopaperien realisointi

• tarvittavat alatilit eri omaisuuslajeille

Tuotot aineettomista oikeuksista

Vuokratuotot

Maksupalautukset

Tuotot liiketoiminnan jatkamisesta

• tarvittavat alatilit

Korkotuotot

Erillistoimenpiteiden tuotot

• takaisinsaantituotot

• vahingonkorvaustuotot

• muut tuotot

• oikeudenkäyntikulukorvaukset

Jako-osuustuotot

Muut tuotot

Tuotot panttiomaisuudesta

• tarvittavat alatilit

Menotilit (Kulut)

Pesänhoitajan palkkio

Erillistoimenpidepalkkio

Erylistarkastuspalkkio

Irtisanomisajan palkat**Muut palkat**

Palkkaturvan takaisinmaksut

Sotumaksut

Lakisääteiset vakuutukset (TyEL ym.)

Pantatun omaisuuden hoito- ja myyntikulut

Omaisuuden realisointikulut

Perintäkulut

Toimitilavuokrat

Kone- ja laitevuokrat

Sähkö-, lämpö- ja vesimaksut

2 (2)

Korjaus- ja huoltokulut
Puhtaanapito- ja siivouskulut
Loppuun maksetut osamaksuerät
Autokulut
Leasingkulut
Postikulut
Valokopiokulut
Asiakirjojen lunastuskulut
Haaste- ja tiedoksiantokulut
Puhelinkulut
Matkakulut
Vakuutukset
Pankkipalvelumaksut
Korkokulut
Oikeudenkäyntikulukorvaukset
Kirjanpitokulut
• **konkurssipesän**
• **konkurssivelallisen**
Kirjanpidon kuljetus-, säilytys- ja hävityskulut
Kulut liiketoiminnan jatkamisesta
• tarvittavat alatilit
Verot
• tarvittavat alatilit, esim. arvonlisäverot
Muut kulut
Varaukset

Jako-osuudet
• pantinhaltijoille
• **yrityssaneerauksen etuoikeutetuille velkojille**
• yrityskiinnitysvelkojille
• etuoikeudettomille velkojille

Rahat ja pankkisaamiset
Kassa
Pankkitilit

Maksamattomat massavelat

Läpikulkuerät
• **palkkaturvasta saatu**
• **palkkaturvana maksettu**